

TANYERİ HOROZLARI (2002)

YAŞAR KEMAL (1923 – 2015)

Genel Bakış

Kemal'in son roman dörtlemeşi olan *Bir Ada Hikayesi*'nin üçüncü cildi, *Tanyeri Horozları*, ilk defa 2002 yılında *Adam Yayınları* tarafından kitap halinde yayımlanmıştır. Çalışmamızda kaynak olarak kullandığımız baskıysa YKY'den 2008 yılında çıkmış olan 5. baskıdır. Önceki ciltlerde de olduğu gibi Yaşar Kemal, söz konusu edilen eserini 2001 yılında vefat etmiş olan eşi Thilda Kemal'e ithaf etmiştir. Eserin muhtevasıyla ilgili kitabın arka kapağında şu ifadelere yer verilmiştir: "Tanyeri Horozları, yeni bir yaşam kurma çabası, korku, özlem, umut, sabır ve geçmişin acıları arasında, aşktan ve insan olmaktan duyulan sevincin romanıdır. Denize, adaya, insanlara duydukları aşkın geçmişin acılarıyla gölgelenmesine izin vermeyen, sevdalarını yüreklerinde sır gibi taşıyan adam gibi adamlar, kadın gibi kadınlar yüzlerini yeni bir hayata dönerler". Altı bölümden oluşan eserin sayfa uzunluğu dört yüz kırk birdir. Kendisinden önce gelen ciltlerin devamı niteliğinde olan yapıtta, Yunanistan'dan ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Karınca Adası'na göç eden karakterlerin geçmişleriyle yüzleşmelerine şahit olunur ve göçün ana sebepleri üzerinde uzunca durulur. Yaşanan acıklı olaylar detaylı bir şekilde anlatılır ve bunların karakterlerde yaratmış olduğu psikolojik etkiler üzerinde durulur. Karınca Adası'na savaş, mübadele, sürgün ve yokluk gibi sebeplerden dolayı göç etmiş olan karakterler, kendileri için paylaşmaya ve dayanışmaya dayalı yeni bir düzen oluşturmaya çalışırlar. Anlatıda önemli rolleri olan her karakter küllerinden yeniden doğmaya çalışmaktadır.

Özet

Bedevi Şeyhi'nin fedailerinden biri olan Süleyman, Karınca Adası'nda Abbas'ı bulur. Fakat kendisi gibi bir Çerkes olan ve Emir Sultan'ın korumasında olan Abbas'ı öldürmek istemez. Adalıların misafirperverliğine ve Abbas'ın dürüstlüğüne şahit olan Süleyman adadan ayrılır. Poyraz Musa, Girit'e geri dönmenin yollarını arayan Musa Kazım'ı Ankara'da mebusluk yapan eski komutanının yanına götürür. Fakat mebus, Girit'e geri dönmek isteyen Musa Kazım'a kızar ve poyraz Musa'yı vatana ihanetle suçlar. Bunun üzerine Musa Kazım'la Poyraz Musa İstanbul'daki Sait Rahmi'nin yanına giderler. Sait Rahmi onları Yunan Sefiriyle görüştürür. Musa Kazım Girit'e geri döneceğinden oldukça umutludur. Adaya gelen siyah giyimli beş kişi Poyraz Musa'yı aramaktadırlar. Fakat adalılar onları kandırıp adadan göndermeyi başarırlar. Kavlakzade Hacı Remzi kasabanın yeni reisi olmuştur. Bu vesileyle kasabada gösterişli bir tören gerçekleştirilir. Asker kaçağı olan Hasan, Askerlik Şubesi Reisi Binbaşı İshak Bey'le görüştürülür ve bu sayede tezkereyle yeni bir nüfus kağıdı almayı başarır. Hasan'ın Sarkamış'ta ve Allahu Ekber Dağları'nda yaşadığı trajik olaylar üzerinde uzunca durulur. Nişancı Veli, köyde çocuklarının dönmesini bekleyen eşi Sultan'ı alıp adaya getirir. Poyraz Musa'ya güvenebileceğini düşünen Hançerli Efe de adaya yerleşir ve adada yetiştirilen sebzelerle meyveleri, sebze tüccarı Şükrü Efendi'ye satmaya başlar. Arsen Usta'nın adaya yerleşmesiyle birlikte Musa Kazım, Elia'nın çiftliğinde at yetiştirmeye karar verir. Fakat bir süre sonra Sait Rahmi'yle yeniden görüşmek için İstanbul'a gider. Sait Rahmi Musa Kazım'la görüşmek istemez. Zira onun isteğini yerine getirmek artık imkansızdır. Kasabaya dönen Musa Kazım, Giritli olan bir komutan arkadaşından aldığı mektup üzerine yeniden umutlanır. Fakat komutan Yunanistan'da hapse atılmıştır. Adaya yeni insanlar gelmeye devam eder. Karadeniz'den göç eden iki ailenin arasında kan davası devam etmektedir. Kasabalılar ailelere ve onları birbirlerine düşürmek isteyen kişilere, geçmişlerini geride bırakmaları ve adada yeni hayata başladıkları söylenir. İki ailenin çocukları birbirleriyle kaynaşır. Önceki eserde adaya gelmiş olan Kerim, Peri adlı bir kızla adaya geri döner. Adalıların güvenini kazandıktan sonra Poyraz Musa'yı nasıl öldüreceğinin planlarını yapmaya başlar. Adalılar onun Kavlakzade Hacı Remzi tarafından gönderildiğini düşünmektedirler. Adadaki çocuk nüfusunun artması üzerine bir okul yapılmasına karar verilir. Sıtkı Bey adada öğretmen olarak görevlendirilir ve onun haricinde doktorlar da çocuklara ders verirler. Adalılar birlikte yaşamaya ve zorluklara karşı birlikte mücadele etmeye çalışırlar.

Kişiler

Poyraz Musa (Abbas) Anlatının başkarakterlerinden biri olarak oldukça saygın bir konumdadır. Bu eserde Poyraz Musa, Karınca Adası'na yerleşmiş ve çeşitli sorunlarla mücadele etmekte olan karakterlere elinden geldiğince yardım etmeye çalışmaktadır. Aşık olduğu Zehra'yla ne zaman yakınlaşma girişiminde bulursa, geçmişte göğüsleri kesilmiş olan Yezidi kadınları hatırlar. Ada halkını yönetir, güdümler ve yönlendirir.

Musa Kazım Ağaefendi Girit'in eşraf sınıfından olan anlatı kişisi çiftlik sahibidir ve at yetiştiriciliği yapmaktadır. Geldiği adayı ve adalıları sürekli methetmesine rağmen memleketine özlem duyar ve devamlı olarak geri dönmenin hayalini kurar. Dörtlemenin bu cildinde Musa Kazım, Girit'e dönmenin yollarını arar ve amacına ulaşmak için çeşitli girişimlerde bulunur. Girit adasına dönebileceği konusunda çoğu zaman umutludur. Fakat karşısına çıkan engeller yüzünden zaman içinde umutsuzluğa kapılır.

Zehra Poyraz Musa'ya aşık olan kadın karakter, babası Musa Kazım Ağaefendi ve ailesiyle birlikte Girit'ten Karınca Adası'na gelmiştir. Poyraz Musa da Zehra'ya aşık olur ve Zehra onun için adeta takıntılı bir tutku haline gelir. Herkesi etkileyecek kadar güzeldir ve Amerikan kolejinde eğitim almıştır. Bu eserde Zehra daha etkin bir rol oynamaktadır. İdealize edilmiş bir kadın karakter olarak ailesini sever ve onların iyiliği için çalışır. Fakat aynı zamanda Poyraz Musa'yla birlikte olmak ve ondan ayrılmamak ister.

Kavlakzade Hacı Remzi Anlatının kötücül karakteri savaş sırasında askerlikten kaçmış ve Rumlar için casusluk yapmıştır. Savaşın ardından nüfuslu tanıdıkları aracılığıyla makam sahibi olmuş ve gücünü kullanarak Rumlardan kalan mülkleri talan etmeye başlamıştır. Çıkarlarını korumak ve geliştirmek için ırkçı söylemlerde bulunur, inanç istismarı yapar. Cumhuriyet Halk Fırkası'na üye olur ve kasaba reisi olarak görevlendirilir. Poyraz Musa ve adalılara karşı gizli bir düşmanlık besler.

Anlatıda önemli rolleri olan diğer karakterlerin isimleri şunlardır:

Olumlu karakterler: Nişancı Veli, Vasili, Baytar Cemil, Dengbej Uso, Hasan, Lena, Melek Hatun, Nesibe, Arsen Usta, Süleyman, Hayri Efendi, İshak Bey, Sait Rahmi, Yüzbaşı, Yunan Sefiri, Kadri Kaptan, Hançerli Efe, Doktor Salman Sami, Doktor Halil Rifat, Abdülvahap Bey, Üzeyir Han, Şehmus Ağa, Şükrü Efendi, Hüsmen, Zarife, Safiye, Esme, Sultan, Uzun Aziz, Osman, Sıtkı, Emir Sultan vd.

Olumsuz karakterler: Kerim, Peri, Bedevi Şeyhi, Kumandan (Mebus), Enver Paşa vd.

Öykü

Bedevi Şeyhi'nin Fedaisi Olan Süleyman'ın Adaya Varışı Uzun süredir açık denizde kürek çekmiş olan Süleyman karamsar düşüncelere dalmıştır. Kafkasya'dan Musul'a sürgün edildikten sonra Bedevi Şeyhi için tetikçilik yapmaya başlamış ve Çanakkale Cephesi'nde iki uyluk kemiği kırılmıştır. Kafkasya'dan sürgün edilmiş olan Çerkesler, Osmanlı İmparatorluğu'nun dört bir yanına dağılmışlardır. Çoğu Çerkes başkalarının emri altında çalışmaya, özellikle tetikçilik yapmaya başlamışlardır. Kendisi gibi sürgün edilmiş bir Çerkes olan Abbas'ı öldürmekle görevlendirilmiş olan Süleyman, onu öldürmek istememektedir. Zira Emir Sultan'ın yardım ettiği ya da koruduğu bir kişiyi öldürmüş olanlar bir daha asla iflah olmamışlardır. Emir Sultan'ın yakında Arabistan'ın kralı olacağını bilen Süleyman, Poyraz Musa'yı öldürmekten vazgeçip Bedevi Şeyhi'ni Emir Sultan'a şikayet etmeyi akıl eder. Fakat Poyraz Musa'yı öldürmemesi durumunda şeyhin adamları tarafından devamlı olarak takip edileceğini bilen Süleyman Karınca Adası'na varır. Adaya varır varmaz karşısına çıkan bir kanepede uyur.

Süleyman'ın Adalıların Arasına Karışması Süleyman'ı ve kayığını sahilde bulan Vasili, kayıktaki heybeleri karıştırmaya başlar. Vasili Süleyman'ın Çerkes olduğunu ve onun bir süredir kürek çekmiş olduğunu anlar. Vasili Süleyman'ın Poyraz Musa'yı öldürmek için geldiğini anlamıştır. Eve geri dönen Vasili Lena'yla karşılaşır ve ona sahilde bulunduğu adamdan bahseder. Lena Vasili'ye adamı öldürmesini söyler fakat daha önce Poyraz Musa Vasili'yi uyuyan bir insanı öldürmemeleri gerektiği konusunda uyarmıştır. Vasili'nin sesini duyan Poyraz Musa uyanır ve ona ne olduğunu sorar. Poyraz Musa'yla Vasili adamın yanına giderler ve heybelerin içinde neler olduğuna yeniden bakarlar. Kilitli bir kutunun içinden çıkarılan heybede üç adet Çerkes yapımı hançer, bir tabanca ve kurşunlar bulunur. Poyraz Musa bu heybeyi saklamaya karar verir ve onu alıp eve götürürler. Uzun süre aç ve susuz kalmış olan Süleyman'la doktorlar ilgilenirler. Üç günlük yatak istirahatinden sonra ayaklanan Süleyman, on gün sonra tamamen kendine gelir ve adadaki herkesle dost olur.

Poyraz Musa'nın Süleyman'ı Adadan Göndermesi Poyraz Musa'ya Abbas adıyla hitap etmiş olan Süleyman, adaya geliş amacını kendi kendisine ifşa etmiş olur. Vasili Süleyman'ı derhal öldürmek istese de Poyraz Musa ona beklemeleri gerektiklerini söyler. Bir süre sonra Süleyman Poyraz Musa'ya, ona anlatması gereken bazı şeyler olduğunu söyler ve ona pınarın başına gitmeyi teklif eder. Pınarın başına varılmasının ardından Süleyman Poyraz Musa'ya, adaya neden geldiğini ve geçmişte yaşadıklarını anlatır. Süleyman, Kafkasya'dan sürgün edilmiş bir Çerkeştir. Allahu Ekber Dağları'nda Ruslara karşı savaşmıştır. Ardından Bedevi Şeyhi'nin tetikçisi olmuş ve Emir Sultan'ı defalarca öldürmeye çalışmıştır. Fakat Poyraz Musa, Süleyman'ın Emir Sultan'ı ve onu öldürmek istemediğini anlamıştır. Süleyman'ın samimiyetine inanan Poyraz Musa onun adadan ayrılmasına izin verir. Poyraz Musa Süleyman'ı Kadri Kaptan'ın teknesine bindirip kasabaya gönderir.

Poyraz Musa'nın Bunalımı Ardından daha önce hiç görülmemiş bir şiddette yağmur yağmaya başlar. Poyraz Musa Musa Kazım'ın evine gelir ve Zehra'yı görmek ister. Poyraz Musa yağmurdan dolayı sırlıklam olmuştur. Daha sonra beline kadar denize giren Poyraz Musa'yı Zehra görür. Zehra Poyraz Musa'yı alıp Lena'ya götürür ve onu kurulayıp yatağına yatırır. O gece Zehra, korku ve tedirginlikten dolayı uyuyamaz. Babasıyla kız kardeşi Nesibe onu teskin etmeye çalışırlar. Zehra yağmurdan ve şimşekten korkmaktadır. Fakat bunlardan daha ziyade Zehra, Poyraz Musa için endişelenmektedir. Onun başına kötü bir şey geleceği düşüncesi Zehra'yı kahreder. Kızının içler acısı durumunu gören Musa Kazım da üzülür. Ertesi sabah Lena Musa Kazım'ın evine gelir. Lena'yı karşısında gören Zehra, Poyraz Musa'nın başına kötü bir şey geldiğini sanır. Fakat Lena Poyraz Musa'nın Musa Kazım'ı kahvaltıya davet ettiğini haber verir. Zehra'nın kulağına fısıldayan Lena, Poyraz Musa'nın hayatını kurtardığını ve dün gece onun ölmüş olabileceğini söyler.

Poyraz Musa'nın Musa Kazım'ı Girit'e Geri Gönderme Planı Musa Kazım Poyraz Musa'yla birlikte kahvaltı eder. Musa Kazım'ın şerefine kurulmuş olan sofrada yalnızca kuş sütü eksiktir. Poyraz Musa Musa Kazım'a, Girit'e geri dönebilmeleri için bir yol bulunduğunu söyler. Poyraz Musa, Urfa'da Fransızlara karşı savaşırken göstermiş olduğu cesareten dolayı komutanı tarafından İstiklal Madalyası'yla ödüllendirilmiştir. Bahsi geçen komutan kısa bir süre önce mebus olmuş ve Mustafa Kemal Paşa'nın has adamlarından biri haline gelmiştir. Poyraz Musa Musa Kazım'a, komutanın onları Yunan Sefarethanesine götürebileceğini söyler. Musa Kazım Poyraz Musa'nın yapmış olduğu tekliften oldukça mutlu olur ve hikayesini Yunan Sefirine anlattığında Girit'e geri dönebileceğinden oldukça emindir. Fakat Zehra'yı kaybetme düşüncesine kapılan Poyraz Musa oldukça tedirgin olur.

Musa Kazım ile Poyraz Musa'nın Sait Rahmi'yle Görüşmeye Gitmeleri İkili Ankara'ya gider. Poyraz Musa'nın silah arkadaşı olan Yüzbaşı, onları mebusla görüştürür. Mebus Musa Kazım'ın hikayesini dinler. Musa Kazım'ın anavatanını sevmediğini, Rumları Türklere tercih ettiğini ve onun Rum hayranı olduğunu düşünen mebus çok sinirlenir. Mebus Poyraz Musa'ya göğsündeki madalyayı hak etmediğini ve bir daha karşısına çıkmaması söyler. Musa Kazım ile Poyraz Musa, duydukları utançtan dolayı birbirlerinin yüzlerine bakamazlar. Poyraz Musa Musa Kazım'a oldukça mahcup olmuştur. Fakat Musa Kazım, sürgün sırasında çok daha kötü bir muameleyle karşılaştıklarını ve Poyraz Musa'ya üzülmelerinin yersiz olduğunu söyler. Mebusluk makamı komutanı kişilik olarak olumsuz yönde değiştirmiştir. Musa Kazım Yunan Sefiriyle hiçbir aracı kullanmadan görüşmeye karar verir. Eski okul arkadaşı Sait Rahmi'nin ona yardım edebileceğini düşünür. Poyraz Musa ve Musa Kazım tren biletlerini satın alırlar ve trene binip İstanbul'a doğru yola çıkarlar.

Musa Kazım'ın Yunan Sefiriyle Görüşmesi Oldukça huzursuz bir ruh halinde olan Poyraz Musa uyumakta zorlanır ve uyuduğu zaman rüyalar görmeye başlar. Rüyasında adaya birçok vapurun geldiğini ve Zehra'yla kaçarlarken onun dipsiz bir karanlığa düştüğünü görür. Tren Haydarpasa İstasyonu'na varır ve Kuzguncuk'ta oturan Sait Rahmi'nin evine gidilir. Sait Rahmi Musa Kazım'ı oldukça sıcak bir şekilde karşılar. Musa Kazım Sait Rahmi'ye sürgün sırasında yaşanan acıları anlatmıştır. Vapur yolculukları sırasında birçok insan pislikten ve bakımsızlıktan dolayı hayatlarını kaybetmişlerdir. Bunların büyük bir çoğunluğunu yaşlılar ve çocuklar oluşturmaktadırlar. Türkiye'ye varan vapurlardaki insanların çoğu, vapurdan inmemek amacıyla kolluk kuvvetlerine karşı direnmişlerdir. Fakat direnişçilerle konuşan Musa Kazım, onları vapurlardan inmeye ikna etmiştir. Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinde aylarca gezinmiş olan aile, en sonunda Karınca Adası'na yerleşmeye karar vermiştir. Sait Rahmi Musa Kazım'a, Yunan Sefiriyle yakın dost olduklarını ve yarın sabah onunla görüşebileceklerini söyler. Ertesi sabah Yunan Sefirinin makamına gelinir. Sefir onlara Lozan Antlaşması'ndan dolayı elinden hiçbir şey gelmeyeceğini fakat Sait Rahmi'nin Atina'ya sefir olarak tayin edilmesi durumunda Musa Kazım için özel olarak çalışabileceklerini söyler. Musa Kazım ve Sait Rahmi sefirin odasından umutla ayrılırlar.

Adaya Siyah Giyimli Beş Adamın Gelmesi ve Gitmesi Adanın iskelesine teknesiyle yanaşan Kadri Kaptan, yanında siyah giyimli ve pos bıyıklı beş adam getirmiştir. Boş buldukları bir yere oturan adamlar etrafı izlemeye başlarlar. Onların giyimlerinden ve bakışlarından dolayı adalılar tedirgin olurlar. Baytar Cemil adamların yanına gidip adada ne aradıklarını sorar. Beş adamdaki biri adaya Maşrıktan geldiklerini ve Abbas'ı aradıklarını söyler. Baytar Cemil onlara Vasili'nin kedisini gösterir ve adadaki Abbas isimli tek canlının o olduğunu söyler. Adamlar, aradıkları Abbas'ın adalardan birinde olduğunu duymuş ve bütün adaları aramaya başlamışlardır. Siyah giyimli adamlar, Abbas'ı memleketinde de aramış fakat Emir Sultan onların geleceğini öğrenince Abbas'ın köylülerini başka bir yere göndermiştir. Baytar Cemil siyah giyimli adamlara Abbas adında birisinin adada yaşamadığını söyler ve onun adaya gelmesi durumunda kendilerine nasıl haber ulaştırabileceğini sorar. Adamlardan biri Baytar Cemil'e, kasabaya gitmesini ve Kavlakzade Hacı Remzi'ye Abbas'ın geldiğini söylemesinin yeterli olacağını söyledikten sonra adayı terk ederler.

Musa Kazım'ın Girit'e Geri Dönme Umutları Bir süre sonra Musa Kazım ve Poyraz Musa adaya geri dönerler. Kadri Kaptan çocuklar için getirilen şekerleri dağıtır. Musa Kazım'ın sevinçli halinden Girit'e geri dönecekleri anlamı çıkarılır. Memleketine geri dönmek ve Poyraz Musa'yı bırakmak istemeyen Zehra, babasından neler olduğunu öğrenmeye çalışır. Musa Kazım adalılara yakında Girit'e döneceklerini ve isterse Poyraz Musa'yı da yanında götürüleceğini söyler. Zira Musa Kazım, Poyraz Musa sayesinde Girit'e geri dönebileceklerini söyler. Melek Hatun Zehra'yla gizlice konuşur. Melek Hatun Zehra'ya Musa Kazım'ın hayal gördüğünü ve Girit'e bir daha geri dönmelerinin mümkün olmadığını söyler. Yunanistan'a giden hiç kimse geri dönmeyi başaramamış ve yakalanması durumunda Lena'nın Atina'ya gönderileceğini söyler. Musa Kazım mutlu ve umutlu bir halde evine girer.

Poyraz Musa'nın Geçmişte Yaşadığı Travmalar Zehra'yı kaybetmek istemeyen Poyraz Musa, onların Girit'e gitmelerinden endişe etmektedir. Poyraz Musa Zehra'yla birlikte memleketine kaçmayı düşünür. Kırlangıçları, arıları ve adada yaşayan birçok canlıyı düşünen Poyraz Musa adeta trans haline girmiştir. Doğanın işleyiş düzenini ve canlıların yaşayışlarını düşünür. Arılar ve yılanlardan dolayı sürekli olarak tehdit altında yaşayan kırlangıç yavruları için üzülür. Ardından Poyraz Musa Vasili'nin yanına gider ve ondan yel değirmeninin kapısının arkasına kilit takmasını ister. Vasili onun niyetini anlar ve kendisinden istenen şeyi yapar. Ertesi sabah Zehra'yla Poyraz Musa yel değirmeninde buluşurlar. Poyraz Musa Zehra'ya, geçmişte yaşadığı bütün acıları, köyünün boşaltılışını, Sarıkamış ve Allahu Ekber Dağları'ndaki kıyımları, göğüsleri kesilen Yezidi kadınları anlatır. Adaya yeni bir başlangıç yapmak için geldiğini söyler. Sevgililer birbirlerine sarılırlar ve ardından değirmenden ayrılırlar. Lena, adanın etrafında çıldırma çamasına dolaşmaktadır. Atina'ya gitmiş olan Lena, karşısına çıkmış olan bir çocuğu oğlu sanmıştır. Gördüğü kişinin oğlu olmadığını anlayan Lena, bir gün onlara yeniden kavuşabileceği umuduyla gerisingeri adaya dönmüştür.

Kavlakzade'nin Reis Olması ve Hasan'ın Salman Sami'le Görüşürülmesi Ertesi gün Musa Kazım, Lena ve Poyraz Musa birlikte kahvaltı ederler. Kadri Kaptan onlara kasabadan bir mektup getirir. Mektupta yazanlara göre; Kavlakzade Hacı Remzi adanın bütün ileri gelenlerini Kaz Dağları'nın düzlüğüne davet etmiştir. Musa Kazım ve Poyraz Musa onun CHF'den kasabaya reis seçildiğini düşünürler. Asker kaçağı olan Hasan'a yeni bir nüfus cüzdanı çıkartmak isteyen Poyraz Musa onun yanına gider. Poyraz Musa Hasan'ı kayığının içinde uyurken bulur. Poyraz Musa Hasan'a doktorların yanına gideceklerini ve Salman Sami'nin nüfus kağıdı konusunda ona yardım edeceğini söyler. Fakat Hasan, kendisinin askerlere teslim edileceğini ve asılarak öldürüleceğini sanır. Poyraz Musa onu sakinleştirir ve ona güven verir. Ardından Salman Sami'nin yanına gidilir. Salman Sami Hasan'a yardım etmekte karardır fakat ispiyonlanacağını düşünen Hasan, etrafındakilere bütün geçmişini anlatır. Köyünün nasıl boşaltıldığını, Sarıkamış ve Allahu Ekber Dağları'nda yaşanan kıyımları, Rusların zulmünü, sürgünleri ve katliamları uzun uzadıya anlatır.

Hasan'ın Askerlikten Kaçması ve Ölüm Korkusu Söylentilere göre Sarıkamış'a gönderilen asker sayısı doksan binden oldukça fazladır. Ölen askerlerin neredeyse hepsi tek bir kurşun bile atamadan soğuktan donarak ya da bitler tarafından yenilerek ölmüştür. Bu ölümlerin ardındaki baş sorumluya Enver Paşa'dır. Müfrezesini terk etmiş olan Hasan, yolda bulunduğu rütbeli bir askerle yola devam etmiştir. Fakat paşalar tarafından yakalanmaları üzerine çadıra götürülmüşlerdir. Düzlükteki çadırlarda Enver Paşa da bulunmaktadır. Enver Paşa, mevzisini terk eden her askeri vatana ihanetle suçlayarak kurşuna dizmiştir. Hasan ile yanındaki rütbeli askere idam edilecekleri söylenir. Fakat Hasan, cebinde taşıdığı şekerlerden birkaçını komutanlara verir. Savaşın sebep olduğu yokluk ortamında şekerli çay içme fırsatı yakalayan komutanlar Hasan'ın zekasını överler ve onu serbest

birakmayı düşünürler. Oldukça trajik bir hikayeyi gülerek anlatan Hasan'a Doktor Salman Sami oldukça sinirlenir. Askerlik şubesine ihbar edilip idam edileceğini düşünen Hasan, kayığına binip Kaba Ada'ya gelir. Ölüm korkusundan dolayı sürekli kaçış halinde olan ve herkesten saklanmak isteyen Hasan, Kaba Ada'ya yerleşmeyi ve Hz. Hızır'ın keçilerine çobanlık yapmayı düşünür.

Kavlakzade'nin Reis Olması ve Salman Sami'nin Hasan Adına İshak Bey'le Görüşmesi

Kasabada düzenlenecek tören münasebetiyle hazırlanmış olan Poyraz Musa, Vasili, Musa Kazım, Baytar Cemil ve Kadri Kaptan, tekneyle kasabaya varırlar. Kavlakzade Hacı Remzi, savaş gazisi olan efelerle birlikte bir geçit töreni yapar ve Türk ulusunu öven şiirsel cümleler dizer. Hacı Remzi, Lefteris Farasoğlu adlı bir dostunun emanet ettiği konağa yerleşmiştir. Bölgenin en zengin kişilerinden biri olarak evi oldukça gösterişlidir. Bölgede görev yapan yöneticiler düzenlenen törene katılırlar ve büyük bir ziyafet verilir. Doktor Salman Sami, Hasan'ı korkutup onun kaçmasına sebep olduğu için oldukça üzgündür. Eski bir dostu olan Askerlik Şubesi Komutanı Binbaşı İshak Bey'le, onun tezkere alması için görüşmeye karar verir. İshak Bey kasabalılara Türk ulusunu öven bir söylev yapar. Ardından Poyraz Musa ve Salman Sami, Hasan'ın durumunu İshak Bey'e anlatırlar. Binbaşı İshak Bey Hasan'ın durumuna çok üzülür ve Sarıkamış'ta ölen askerlerden dolayı Enver Paşa'yı suçlar. Sarıkamış'a gitmiş olan bütün askerlerin Hasan gibi kaçmış olmalarını diler. İshak Bey Hasan'a yardım etmeyi kabul eder. Poyraz Musa Kadri Kaptan'a adaya dönmesini, Hasan'ı bulmasını ve onu elinden kaçırmama konusunda dikkatli olmasını söyler. Törenin ardından makam sahipleri trene binip kasabayı terk ederler. Hacı Remzi kasabalılara trendekileri nasıl alkışlamaları gerektiğini önceden öğretmiştir. Bir süre sonra ada sakinleri adalarına geri dönerler.

Hasan'ın Tezkere Alması ve Adaya Yerleşmesi

Kadri Kaptan Hasan'ı alıp adaya getirmiş ve onun kaçmaması için gerekli bütün önlemleri almıştır. Ertesi sabah kahvaltı için sofraya kurulur ve önemli karakterlerin hepsi masadaki yerlerini alır. Salman Sami Hasan'a, İshak Bey'le görüştüğünü ve ona yeni bir nüfus cüzdanıyla ve tezkere çıkarılacağını söyler. Fakat asker kaçağı olduğu için asılacağını sanan Hasan, kendisine söylenen sözlere herhangi bir yanıt vermez. Salman Sami Hasan'a kızıp masadan kalkar. Baytar Cemil Hasan'ı eve götürüp yıkar. Ardından balığa çıkar ve tuttuğu balıkları evlere dağıtır. Daha sonra Baytar Cemil'le Hasan, savaş ve çekilen acılar üzerine konuşurlar. Ölüm korkusu Hasan'ın bütün benliğini ele geçirmiştir. Hasan'la birlikte İshak Bey'le görüşecek olan kafile adadan ayrılıp kasabaya gelir. İshak Bey Hasan'a, Sarıkamış ve Allahu Ekber Dağları'nda neler yaşadığını sorar. Hasan'ın mensubu olduğu alayda görev yapan bütün askerler donarak yaşamlarını yitirmişlerdir. Dağın yaylasına çıkmayı başaran Hasan, Rus askerleri tarafından esir alınıp Sibiryaya gönderilmiştir. Bir grup arkadaşıyla birlikte Sibiryadan kaçmayı başarmış olan Hasan Karınca Adası'na sığınmıştır. İshak Bey Enver Paşa'ya öfke kuser ve Hasan'ı bir savaş kahramanı olarak kabul eder. İshak Bey onun tezkere belgesini hazırlatıp imzalar. Üzeyir Han aracılığıyla yeni bir nüfus kağıdı çıkarılır ve adadan bir ev verilmesi için Abdülvahap Bey'e para verilir. Hayri Efendi'nin evinde toplanan grup için ziyafet düzenlenir. Adada Hasan için uygun bir ev bulunur ve Cafer'den ev için gerekli olan eşyalarla malzemeler satın alınır. Hasan'ın yaşadığı acı olayların olumsuz psikolojik etkileri ve onun yiğitliği üzerinde durulur. Hasan'ın adaya tamamen yerleşmesinin şerefine adada büyük bir ziyafet düzenlenir.

Hasan ile Fadime'nin İlişkisi

Anlatı zamanında geriye dönüş gerçekleşir. Hasan, askerler tarafından yakalanmış ve rütbeli subaylar tarafından nasıl öldürüleceği düşünülmektedir. Anadolu'nun yer yanı asker kaçaklarıyla dolmuştur. Bunların büyük bir çoğunluğu dağa çıkıp eşkiya olmuştur. Asker kaçaklarının idam edilmesi için bulundurulmuş ipler getirilir. Yeterli sayıda ip olmadığı için bazı kişiler asılacak ve diğerleri boğularak öldürüleceklerdir. Fakat Hasan idam edilmeden önce kaçmayı başarır ve şekerleri sayesinde hayatta kalır. Hasan, sığındığı bir Gürcü köyünde yaşamaya başlar. Fadime adlı bir kıza aşık olur ve sevgilileri birlikte olurlar. Köyde ceviz toplayarak yaşamını idame ettiren Hasan bir gün, jandarmalar tarafından yakalanıp götürülür. Yolculuk sırasında Hasan jandarmalara, uzun zamandır alayını aradığını ve Enver Paşa tarafından yazılmış bir belge taşıdığını söyler. Hasan jandarmaları kandırmayı başarır ve onlardan kaçıp kurtulur. Hasan Fadime'ye bir gün geri döneceği konusunda söz vermiştir.

Arsen Sediryan'ın Adaya Gelmesi

Arsen Usta'yla ailesi tekneyle adaya gelir ve adalılarla sohbet ederler. Çanakkale Cephesi'nde tüfekbaşı olarak görev yapmış olan Arsen Usta oldukça maharetli bir kişidir. Savaş sırasında adadaki kilisede tedavi görmüştür. Kilisenin yıkılmış olduğunu görmesi üzerine üzülür. Poyraz Musa Arsen Usta'dan yel değirmenindeki değirmeni onarmasını ister. Arsen Usta Poyraz Musa'ya elinden gelen en iyi değirmeni ve yanında fırın da yapacağını söyler. Arsen Usta

demirciliğinin yanında oldukça iyi bir balıktır. Hangi balığın hangi yemle ve oltayla tutulduğunu iyi bilmektedir.

Nişancı Veli'nin Eşi Sultan'ı Köyden Alıp Adaya Getirmesi Arsen Usta'nın meziyetlerine hayran kalan Nişancı Veli, onunla birlikte kasabaya gidip kıyafet satın alır. Zira Nişancı Veli, köyüne dönüp eşi Sultan'ı adaya getirmeye karar vermiştir. Köydeki birçok kadın savaşa giden yakınlarının geri dönmelerini beklemektedirler. Zarife, Safiye ve Sultan gibi kadın karakterler, oğullarının köye geri döneceğiyle ilgili gördükleri rüyaları birbirlerine anlatıp yorumlarlar. Savaşa giden sevdiklerinin geri döneceklerinden umutlulardır. Gördükleri rüyaları birbirlerine anlatıp umut tazelerler. Ermiş olduğuna inanılan bir aşıkla, bir süre vakit geçirmiş olan Zarife'nin keramet sahibi olduğuna ve rüyalarının gelecekte gerçekleşecek olayları haber verdiğine inanılır. Osman adlı bir asker kaçağı köye gelir. Kadınlar Osman'la yakından ilgilenirler ve yakınlarının durumlarını sorarlar. Osman Sultan'a oğullarının öldüğünü, Sarkamış'ta kimsenin hayatta kalmadığını söyler. Osman çocukların ölülerini görmemiştir. Bundan dolayı Sultan onların yaşadığına inanmaya devam eder. Nişancı Veli köye varır. Köylülere çocuklarına verilmesi için bir mektup bırakır. Bu sayede çocuklar köye geri dönmeleri durumunda anne ve babalarının nereye gittiklerini öğrenebileceklerdir. Nişancı Veli'yle Sultan Karınca Adası'na gitmek için hazırlanırlar. Sultan, kendisine ait olan çoğu eşyasını köylülere ve geri dönecek olan oğullarına bırakır.

Musa Kazım'ın Umutsuzluğa Düşmesi ve Poyraz Musa'nın Travmaları Nişancı Veli'yle Sultan'ın Karınca Adası'na gelmeleri üzerine kutlama yapılır. Girit'e geri döneceğine yönelik ümitlerini kaybetmeye başlayan Musa Kazım ruhsal açıdan çöküntüye girer. Bunun üzerine Musa Kazım, satın alınan Elia'nın çiftliğine gidip at yetiştiriciliğine adada devam etmeye karar verir. Çiftliği at yetiştirebilecek duruma getirmek amacıyla Topal Ali'nin köyüne gidilir. Arsen Usta'dan çiftlikte kullanılacak demirlerle ilgilenmesi istenir. Üç gün içinde ihtiyaç duyulan şeyler alınır ve adaya geri dönülür. Poyraz Musa'yla Zehra yel değirmeninde yeniden buluşurlar. Fakat geçmişte işlediği suçlar ve şahit olduğu korkunç olaylar yüzünden Poyraz Musa, tam anlamıyla Zehra'ya duygularını açmayı bir türlü başaramaz. Zehra Poyraz Musa'nın suskunluğuna anlam vermekte zorlanır. Zehra da Poyraz Musa gibi acıklı birçok olaya şahit olmuş ve bu olaylar onda derin travmalara sebep olmuştur. Adadan gitmek istemeyen ve artık Girit'e geri dönemeyeceklerini düşünen Zehra'yla Nesibe, Musa Kazım'a sandıkları açmak istediklerini söylerler. Musa Kazım kızlarının bu isteğini geri çevirir. Fakat Zehra, bir gün Musa Kazım'ın da Girit'e geri dönemeyeceklerini anlayacağı konusunda umutludur. Girit adasından Türkiye'ye doğru yapılan vapur yolculuğu sırasında Musa Kazım eşini kaybetmiştir. Onun ölümünü hatırlayan Musa Kazım derin bir bunalıma girer. Denize doğru gider ve kendisini denize atmak ister. Fakat Poyraz Musa onu kurtarır. Birkaç gün sonra Poyraz Musa'yla Musa Kazım, Girit'e geri dönebileceği umuduyla Sait Rahmi'yle görüşmek için İstanbul'a giderler. Fakat hiçbir sonuç alamadan Karınca Adası'na geri dönerler.

Hançerli Efe'nin Adaya Yerleşmesi Poyraz Musa'nın samimiyetine güvenmiş olan Hançerli Efe Karınca Adası'na geri döner ve adaya yerleşmek istediğini söyler. Uzun yıllar Ege'de bulunan dağlarda işgal ordularına karşı mücadele etmiş olan Hançerli Efe, çeşitli kahramanlıklar göstermiştir. Dağlarda savaştığı dönemlerde fakir halkın koruyucusu da olmuştur. Yıllar boyunca silah ve savaştan başka hiçbir şey görmemiş olan Hançerli Efe adada ne iş yapacağı konusunda kararsızdır. Fakat bir süre sonra adadaki şeftali ağaçlarını fark eder ve bunları tüccarlara satarak ada halkına yeni bir gelir kapısı açabileceğini düşünür. Hançerli Efe, şeftalilerin olup olmadığını kontrol ettikten sonra olmuş meyveleri ada halkıyla birlikte Şükrü Efendi'ye satmaya başlar. Hançerli Efe ve ada halkı şeftali ticaretiyle uğraşırken bir gün adaya şık giyimli bir adam gelir. Adaya gelen yeni adamın Bedevi Şeyhi'nin fedaisi olduğu ve Abbas'ı (Poyraz Musa) öldürmeye geldiği anlaşılır. Fakat ada halkının sorgulamalarından korkan adam Karınca Adası'ndan kaçarcasına ayrılır.

Musa Kazım'ın Umut ve Umutsuzluk Arasında Gidip Gelmesi Kızlarıyla birlikte İstanbul'a gidip Girit'e geri dönme konusunda Sait Rahmi'yle yeniden görüşmek isteyen Musa Kazım yola çıkar. Musa Kazım İstanbul'a vardığında umduğu haberleri alamaz. Zira Yunan Sefiri'yle Sait Rahmi'nin işleri ters gitmiştir. Eski okul arkadaşına yardım edemeyeceğini anlayan Sait Rahmi, onun İstanbul'a geldiğini bilmesine rağmen şehirden ayrılmıştır. Kasabaya geri dönen Musa Kazım, kızlarını Şükrü Efendi'nin evinde bıraktıktan sonra posta müdürünün yanına gider. Posta müdürü Musa Kazım'a, onun eski bir dostu olan Yunan generalinden gelmiş olan mektubu verir. Musa Kazım'ın içinde bulunduğu durumdan haberdar olan general, mektupta hapse atıldığını bildirmektedir. Almış olduğu mektup üzerine Musa Kazım, Girit'e geri dönebilecekleri konusunda yeniden umutlanır. Musa Kazım, almış olduğu havadis üzerine sevinçle kızlarının yanına döner.

Poyraz Musa'yla Zehra'nın Sağlıklı Bir İlişki Kurmaya Başlamaları Kadri Kaptan'ın teknesiyle adaya dönen Musa Kazım ve kızlarını adalılar sevinç içinde karşılarlar. Melek Hatun, Lena ve Vasili onların geri dönmüş olmalarına hem sevinmiş hem de üzölmüşlerdir. İstanbul'da neler olduğunu merak eden Poyraz Musa Zehra'yı değirmene çağırır. Fakat Zehra'yı her görüşünde göğüsleri kesilmiş Yezidi kadınlarını hatırlayan Poyraz Musa, ona bir türlü duygularını açamaz. Poyraz Musa'nın hislerini neden açamadığını ve içinde bulunduğu sıkıntılı ruh halini anlayamayan Zehra, Şerife Hatun'la konuşmaya karar verir. Şerife Hatun da, Poyraz Musa gibi, öldürölen Yezidi kadınları görmüştür. Şerife Hatun Zehra'ya yaşanan trajik olayları anlatır. Zehra, Şerife Hatun'dan öğrendiklerini Poyraz Musa'ya aktarır. Poyraz Musa Zehra'ya hiçbir şey söylemeden onun yanında ayrılır ve günlerce onunla görüşmekten kaçınır. Aradan geçen üç günün ardından Poyraz Musa Musa Kazım'ın evine gider ve Zehra'ya gizlice onunla görüşmek istediğini söyler. Bir süre kendini dinlemiş ve kendisiyle yüzleşmiş olan Poyraz Musa, artık Zehra'yı görünce Yezidi kadınları düşünmez.

Kan Davasından Kaçıp Adaya Yerleşen İki Aile Bir süre sonra adaya tekne aracılığıyla yeni bir kafile gelir. Adaya varan kafile çoğunlukla kadınlardan, yaşlılardan ve çocuklardan oluşmaktadır. Adaya gelen kafile karşılarına çıkan kişilere Poyraz Musa'yla görüşmek istediklerini söylerler. Poyraz Musa onları ellerindeki tapulara göre evlerine yerleştirir. Yeni gelen kafilenin de katıldığı bir akşam yemeği sırasında Uzun Aziz Efendi adındaki yaşlı bir Karadenizli, hemşerileri olan Esm'eyle Emine'yi tanır. Doktorların evinde çalışan iki kadın, aralarında kan davası olan iki ailenin gelinleridirler. İki aile arasında uzun zamandır kan güdülmektedir. Fakat gelinlerin kocaları savaş sırasında koyun koyuna şehit olmuşlardır. Sürgünü bir fırsat olarak görüp Karınca Adası'na yerleşen iki aile, oğullarını kan davasından kurtarmak istemişlerdir. Fakat Uzun Aziz'in adaya gelmesiyle birlikte iki kadın tedirgin olur. Kadınlar tarafından görmezlikten gelinen Uzun Aziz, onlardan intikam almak için onları kan davası konusunda konuşturmaya çalışır. Ancak Nişancı Veli ve doktorlar Uzun Aziz'e, geçmişin geçmişte kaldığını ve adaya gelen herkesin yeni bir başlangıç yapmaya çalıştıklarını söylerler. Onların uyarılarını dikkate alan Uzun Aziz, iki ailenin çocuğuna sahip çıkar ve onlarla dost olur.

Kerim'in Adaya Yeniden Gelmesi Bir süredir Poyraz Musa'nın peşinde olan ve onu öldürmeyi amaçlayan Bedevi Şeyhi'nin fedaisi Kerim, Peri adlı eşiyile adaya gelir. Adalılar onu tanırlar fakat Kerim, daha önce adaya gelmiş olduğunu ve Poyraz Musa'yla görüştüğünü inkar eder. Adalılar Kerim'e güvenirlir ve onun adada yaşamasına izin verirler. Adalıların güvenini kazanmasının ardından Kerim, Peri'yle birlikte Poyraz Musa'yı öldürmenin planlarını yapmaya başlar.

Göçmenlerin Hastalanmaları ve Doktorların Onlarla İlgilenmeleri Adaya gelmiş olan Anadolu göçmenleri, günler sonra yerleştirildikleri evlerden dışarı çıkarlar. Adalılar onların göstermiş oldukları bu tavra hiçbir anlam veremezler. Göçmenlerden biri olan Karaca Elif gittikleri her yerden nasıl çıkarıldıklarını ve en son yerleştikleri Rumlardan kalan evlerden de nasıl kovulduklarını anlatır. Karınca Adası'ndan da kovulacaklarını düşönen göçmenler rahat yüzü görmemişlerdir. Yaşadıkları evler para karşılığında başkalarına satılmış ve sokağ'a atılmışlardır. Poyraz Musa onlara aynı şeyleri bir daha yaşamayacaklarını ve yeni evlerinde güven içinde yaşayacaklarını söyler. Geçici olarak adada kalacaklarını sanan göçmenler, gerekmediği sürece evden çıkmamaya ve adadaki üzömleri talan etmeye başlarlar. Aşırı üzüm tüketimi göçmenlerin ishal olmalarına neden olur. Göçmenler, evlerde bulunan banyolar yerine adanın çeşitli yerlerine tuvaletlerini yaparlar. Bu durum Sultan'ın mutluluk ve özgürlüğün sesi olarak kabul ettiğ'i horoz seslerini duyması ve etrafa yayılmış olan kötü kokunun algılanmasıyla fark edilir. Doktorlar göçmenlere ishalden nasıl kurtulabileceklerini öğretirlir ve tuvaletlerini evde yapmalarını söylerler.

Kış Mevsiminin Gelmesi Bir sabah uyandığında Poyraz Musa, artık Sarıkamış'la ilgili kabuslar görmediğini fark eder. Adadaki günlük yaşam ve günlük işler uzunca anlatılır. Bir süre sonra kış mevsimi bütün ağırlığıyla adanın üstüne çöker. Isınma ihtiyacını karşılayabilmek için adadaki neredeyse bütün ağaçların kesilmesi gerekir. Ağaç ihtiyacını karşılamak için Kaba Ada'ya giden Nişancı Veli ve Hasan arasında bir tartışma vuku bulur. Zira adadaki her şeyin Hz. Hızır'a ait olduğuna ve oradan hiçbir şeyin alınamayacağına inanılmaktadır.

Temalar

Savaş I. Dünya Savaşı'nda birçok farklı cephede savaşmış olan Osmanlı Devleti büyük kayıplar vermiştir. Anlatı boyunca karşımıza çıkan karakterlerin çoğ'u, Sarıkamış, Allahu Ekber Dağları ve Çanakkale cephelerinde savaşmışlardır. Savaşın neden olduğu yıkım ve acılar anlatı kişilerinin benliklerinde travmalar oluşmasına sebep olmuştur. Poyraz Musa, Hasan, Hançerli Efe, Nişancı Veli

ve diğer birçok karakterin, savaş ortamının sebep olduğu ölümlerden, kırimlardan, yokluktan, sürgünlerden ve katliamlardan dolayı psikolojileri olumsuz yönde etkilenmiştir. Karakterlerin çoğunluğu sevdiklerini kaybetmiş, memleketlerinden sürgün edilmiş ve dehşet verici olaylara şahit olmuşlardır. Karınca Adası'na yerleşen mübadiller ve sürgünler, savaşın sebep olduğu ruhsal buhranları geride bırakmaya ve kendilerine yeni bir hayat kurmaya çalışmaktadırlar. Yunanistan ve Türkiye devletleri arasında imzalanan Mübadele Antlaşması'nın ardından coğrafyanın nüfus yapısı tamamen değişmiştir.

İntikam I. Dünya Savaşı sırasında Urfa'da Fransızlara karşı mücadele etmiş olan Poyraz Musa, savaşın bitmesiyle birlikte Arapları ve Yezidileri katleden bir çeteye katılmıştır. Çete tarafından yapılan bozgunlar sırasında Poyraz Musa, Bedevi Şeyhi'nin kardeşini öldürür. Poyraz Musa Emir Sultan'ın yanına sığınarak şeyhin fedailerinden kurtulmayı başarır. Ardından Poyraz Musa Karınca Adası'na gelmiş ve kimliğini değiştirerek adaya yerleşmiştir. Fakat Bedevi Şeyhi'nin fedaileri Poyraz Musa'yı Karınca Adası'nda bulurlar ve onu bir türlü rahat bırakmazlar. Bedevi Şeyhi'nin fedaileri tarafından öldürüleceğini düşünen Poyraz Musa ruhsal açıdan bunalım geçirir. Sürekli olarak ölüm korkusuyla yaşar. Anlatıda Bedevi Şeyhi'nin kişilik özellikleri ve Poyraz Musa'ya karşı beslediği intikam duygusu üzerinde durulmamıştır. Fakat fedailerinin her yerde Poyraz Musa'yı arıyor olmalarından şeyhin onu mutlaka öldürmek istediği bellidir.

Aşk Musa Kazım Ağaefendi'nin kızı Zehra'yla, anlatının başkahramanı olan Poyraz Musa arasında bir aşk ilişkisinin başlayacağı sinyalleri verilir. Anlatı boyunca iki aşığın birbirlerine karşı besledikleri duygular iç monologlar ve anlatıcı tarafından aktarılır. Birbirlerine aşık olan karakterler, utangaçlıklarından dolayı henüz duygularını açamamışlardır. Fakat birbirlerine karasevdayla bağlandıkları her hallerinden bellidir. Poyraz Musa, sıkıntılı bir ruh haline büründüğü zamanlarda Zehra'yla köyüne gitmeyi ve onunla yeni bir hayat kurmayı hayal eder. Poyraz Musa'yla Zehra, yel değirmeninde gizlice görüşmeye başlarlar. Fakat Zehra'yı her görüşünde göğüsleri kesilen Yezidi kadınları hatırlayan Poyraz Musa, duygularını açmakta epeyce zorlanır. Zehra Poyraz Musa'nın çocuk yapmaktan korktuğunu düşünür. Bunun üzerine Zehra Poyraz Musa'ya İngiliz okulunda nasıl hamile kalınmayacağını öğrendiklerini söyler. Fakat Şerife Hatun'la görüşen Zehra, Poyraz Musa'nın çektiği acıların ve suskunluğunun nedenini anlar. Adada yaşadığı hayat sayesinde zaman içinde iyileşmeye başlayan Poyraz Musa, Zehra'yla daha sağlıklı iletişim kurmaya başlar.

Arkadaşlık Karınca Adası'na yerleşen mübadiller, organik bir şekilde paylaşmaya ve dayanışmaya dayalı bir düzen oluştururlar. Adaya yerleşen her karakter becerilerine ve isteğine göre görevlendirilir. Ada halkının refahı ve huzuru için adil bir işbölümü yapılmaya çalışılır. Poyraz Musa, Vasili, Lena, Nişancı Veli, Baytar Cemil, Kadri Kaptan ve Melek Hatun, adaya yeni gelen insanlara yardımcı olurlar ve onlara ne yapmaları gerektiği konusunda yol gösterirler. Koşulların oldukça zorlayıcı olduğu vapur seyahatleriyle adaya gelen mübadillerin durumu oldukça kötüdür. Adaya daha önceden yerleşmiş olan karakterler, onların adada yeni bir hayat kurmaları ve mutlu olmaları için ellerinden geleni yapmaya çalışırlar. Adadaki evler ihtiyaca göre paylaşılır ve erkeklerin tutmuş oldukları balıklar bütün adalılar arasında paylaşılır. Genellikle yemekler hep beraber yenilir. Ada halkı, huzur ve mutluluk ortamının sağlanması için elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmaktadır.

İç Gözlem Karınca Adası'na yerleşmiş olan her karakterin ortak bir geçmişi vardır ve her biri birçok ortak özelliğe sahiptir. Zorunlu göç kapsamında Yunanistan'dan göç eden mübadiller olduğu gibi, I. Dünya Savaşıyla Kurtuluş Savaşı'nın ardından memleketlerinden sürgün edilmiş ya da kaçmak zorunda kalmış Doğulular da vardır. Nişancı Veli, savaş döneminde oğullarını kaybetmiş ve künyelerinin köye geldiğini öğrenen eşi Sultan köye dönmüştür. Nişancı Veli adada yeni bir hayat kurmak ister ve eşiyle oğullarının geri dönmelerini beklemektedir. Sarıkamış Cephesi'nde savaşın kaybedilmesinin ardından Baytar Cemil'in ailesi Van'ı terk etmiştir. Savaştan dönen Baytar Cemil, ailesini gidebilecekleri her yerde aramış fakat onları hiçbir yerde bulamamıştır. Karınca Adası'na yerleşmiş olan karakter bir gün onlara yeniden kavuşmayı ümit etmektedir. Urfa'da Fransızlara karşı savaştıktan sonra bir çeteye katılıp Yezidileri ve Arapları öldürmeye başlamış olan Poyraz Musa, bir Bedevi Emirinin kardeşini öldürdükten sonra Emir Sultan'ın yanına sığınmıştır. Emir Sultan'dan önemli hayat dersleri alan Poyraz Musa, yaptığı hataların farkına varmış ve Karınca Adası'nda yeni bir hayat kurmaya karar vermiştir. Fakat Bedevi Emirinin tetikçileri onun peşini bırakmamaktadırlar. Kerim adındaki bir tetikçi, Poyraz Musa'yı adada bulur. O günden sonra Poyraz Musa devamlı olarak ölüm korkusu yaşar. Kendisini rahatlatmak için, kurduğu hayallere sığınır. Bir asker kaçağı olan Hasan, adalılar tarafından askerlik şubesine götürülüp idam edileceği düşüncesini takıntı haline getirmiştir. Sarıkamış'ta şahit olduğu trajik olaylar onu derinden etkilemiştir. Kaçaklık dönemi sırasında bir Gürcü

köyünde tanışmış olduğu Fadime'ye kavuşmanın hayalini kurar. Anlatıdaki her karakter gittikleri her yere geçmişlerini de götürür. Bu durum onların devamlı olarak kendilerini sorgulamalarına neden olur.

Ötekileşme I. Dünya Savaşı sırasında birçok cephede kanlı mücadelelere girmiş olan Osmanlı Devleti büyük kayıplar vermiştir. Anlatı boyunca Sarıkamış'ta, Çanakkale'de ve Doğu Cephesi'nde yaşanan acılara farklı karakterler üzerinden değinilir. Anlatıda önemli rolleri olan karakterlerin neredeyse hepsi, savaş sırasında yakınlarını kaybetmiştir ya da memleketlerinden sürgün edilmişlerdir. Savaşın neden olduğu vahşete şahit olmuş olan karakterler derin travmalar yaşamışlardır ve geçmişe saplanıp kalmışlardır. Umuda, hayallere ve birbirlerine tutunmaya çalışan karakterler, kendileri için yeni hayat kurmanın mücadelesini vermektedirler. Fakat geçmişin hayaletleri onların peşini bırakmaz. Yaşanan acıların karakterlerin üzerinde yarattığı psikolojik etkiler, farklı biçimlerde okura aktarılır. Mübadele Antlaşması'nın ardından zorunlu göçe tabi tutulan kişiler, memleketlerini terk etmek zorunda kalırlar ve sefalet içinde yola koyulurlar.

Kişi İncelemesi

Poyraz Musa (Abbas)

(Açık/Uyumlu)

Karakter Dörtlemenin birinci cildinde de başkarakter olarak rol oynayan Poyraz Musa, işlevsel olarak anlatıdaki rolüne kaldığı yerden devam etmektedir. Adaya gelen mübadillerin sorunlarıyla ilgilenen Poyraz Musa, yardıma ihtiyacı olan karakterlere her konuda destek olmaya çalışır. Poyraz Musa'nın insan sevgisi gün geçtikçe artar ve zor durumda olan herkesin yeni hayat kurmasına yardımcı olmaya çalışır. Bir yandan geçmişinden kaçmaya çalışan Poyraz Musa, diğer yandan geçmişe özlem duymaktadır. Bedevi Emirinin kardeşini öldürmüş olmaktan pişmanlık duyar ve kendisini öldürmeye geldiğinden emin olduğu Kerim konusunda ne yapacağını bilememektedir. Korku veya üzüntüye kapıldığı zamanlarda romantik düşüncelere kapılır ve Zehra'yla birlikte memleketine kaçıp gitmeyi düşünür. Zehra'yla iletişim kurmaya ve birlikte olmaya başlamış olan Poyraz Musa, onu her görüşünde göğüsleri kesilmiş Yezidi kadınları hatırlar. Bedevi Şeyhi'nin fedailerinden kurtulmayı başaramaz ve Karınca Adası'nda bulunur. Bu durum Poyraz Musa'nın ölümden korkmasına sebep olur ve bundan dolayı derin ruhsal bunalımlar yaşar. Dörtlemenin ele alınan cildinde Poyraz Musa'nın, Erzurum'un Hınıs kazasındaki Orsor Köyü'nde doğduğunu öğrenmekteyiz. Poyraz Musa'nın içsel buhranlarına kaynaklık eden üç temel çatışma vardır. Bunlar; Zehra ve Dicle'de öldürülen kadınlar, Bedevi Şeyhi'nin fedailerini tarafından adada bulunması ve Musa Kazım'ın kızlarını Girit'e geri götürmek istemesidir. Derin acılar çekmiş olan başkarakter, emeği ve dürüstlüğüyle karanlık geçmişini geride bırakmaya çalışmaktadır. Zaman içinde ada hayatı Poyraz Musa'nın ruhsal açıdan iyileşmesini sağlayacaktır.

ÖRNEK ANILAR

Sakin Kendisini öldürmeye geldiğini bilen Süleyman'ın karşısında sakin kalmaya ve mantıklı düşünmeye çalışır: "Hele biraz bekleyelim. Süleymanı öldürmenin nasıl olsa bir yolunu buluruz. Hele bir dinleyelim, anlayalım. Ona bir şey yapamazsak burda, onu Nişancı Veliye teslim ederiz, ondan kurtulmanın bir yolunu bulur Nişancı Veli".

Endişeli Poyraz Musa, Bedevi Şeyhi'nin fedailerini tarafından öldürülmekten korkar ve ölümden kaçmak ister: "Öyleyse ben ne yapacağım, buradan nereye gidebilirim. Bu ıssız adaya canımızı attık, geldiniz beni, elinizle koymuş gibi, adresimi almış gibi burada da buldunuz. Söyle ben ne yapmalıyım? Şu kızı alayım da nereye gideyim, söyle bana Kafkasyaya, Dağıstana mı gideyim?".

Güvenilir Poyraz Musa'yı öldürmek için adaya gelmiş olan Süleyman, onun dürüstlüğüne ve samimiyetine tanık olduktan sonra fikrini değiştirir: "Poyrazım," dedi, "keşki bütün insanlar senin gibi olsalar, insan canını, her şeyini sana güvenebilir".

Duyarlı Poyraz Musa, tabiatı ve onun içinde yaşayan bütün canlıları önemsemektedir: "Zikzaklar çizerek, birleşip ayrılarak tepeye doğru uçtular. Poyraz üç kelebeği, önünden geçerken şöyle böyle gördü, görmemiş gibi aldırmadı, onun gözü, yelin usulca salladığı uzun ince daim üstündeki, kanatlarını bitişirmiş turuncu kelebekteydi. Parmaklarının ucuna basa basa çalının yanına kadar gitti, az ilerde durdu. Esen ince yelde uzun dal bir o yana, bir bu yana sallanıyor, kelebek dondurulmuş gibi yapıştığı dalda kıpırdamıyordu bile".

Aşık "Poyraz, Zehra'yla bütünleşmişti. Onu bir an düşünmese kendisinden utanıyordu. Elini ayağını düşünmese olurdu ama Zehra'yı düşünmemek olmazdı. Bir an yöresinde olup biteni bile fark etmiyordu, uyurgezer gibi ortalıkta dolaşiyor, Zehra'yı görmek için olmadık sebepler yaratılıyordu. Adada da onun bu halini sezmeyen kalmamıştı. Poyraz'a bir şeyler olmuştu ya, o neydi?"

Tokgözlü Poyraz Musa maddi şeyleri önemsemez. Musa Kazım'a yardım edebilmek için madalyasını kaybetmeyi göze alır: "Alamazlar, isterlerse alsınlar. Ne olacak alırlarsa? Ben kanımı madalya için dökmedim ki".

Musa Kazım Ağaefendi

(Duygusal/Mantıklı)

Karakter Girit'ten Karınca Adası'na gelmiş olan Musa Kazım, uzun bir süre adada yaşamış ve yerel halkı sevmiş olsa da, Girit'e geri dönme takıntısından bir türlü vazgeçemez. Musa Kazım Girit'e maddi ve manevi açıdan oldukça bağlıdır. Eski hayatına geri dönmek, işine devam etmek ve sevdiklerinin mezarlarına kavuşmak istemektedir. Karınca Adalıları her ne kadar çok sevmiş olsa da memleketinden vazgeçemez. Bir vapurla Türkiye'ye getirilmiş olan Musa Kazım, yolculuk sırasında eşini kaybetmiştir. Birçok yaşının ve çocuğun öldüğünü görmüştür. Girit'e geri dönmek için elinden geleni yapar. Makam sahibi dostlarının aracılığıyla Girit'e geri dönmeyi umut eder. Fakat diğer karakterler Musa Kazım'a, artık Girit'e geri dönmenin mümkün olmayacağını söylerler de o inatından vazgeçmez. Bundan dolayı umut ve umutsuzluk arasında devamlı olarak gidip gelir. Girit'i unutmak için Arsen Usta'yla at yetiştiriciliği yapmaya başlar. Melek Hatun'a aşık olur. Ada halkı Musa Kazım'a karşı oldukça iyi davranmış olsa da o, Girit'e geri dönmek konusunda kararlıdır. Sürgün edilmiş olmanın neden olduğu travmadan bir türlü kurtulamaz.

ÖRNEK ANILAR

Hasretkeş Poyraz Musa Musa Kazım'ın, Girit'e geri dönebilmesi için çabalamaktadır. Kendisine yapılan teklif sonucunda Musa Kazım çok sevinir: "Bu iş oldu, oldu, oldu," diye heyecanlandı, ayağa kalktı, "oldu, oldu," dedi, oturdu. Derin derin soluk almaya başladı. "Demek ki evime, memleketime, dostlarıma, dağlarıma, denizime, atlarıma tez günde kavuşacağım!".

Dostane Kendisine yapılmak istenen iyilik karşılığında Musa Kazım, Poyraz Musa'yı Girit'e davet eder: "O kadar heyecanlıydı ki, kendini tutamadı, "Siz de bizimle geleceksiniz," dedi, dediğine pişman oldu, "Gelirsiniz, güzel Giriti görür geriye dönersiniz. Bir insan, bu dünyada yaşadım diyecekse, Giriti görmeden ölmemeli. Haydi, sağlıklıcalı kalın. Ver elini Girit".

Umutlu Musa Kazım, bütün engellere rağmen Girit'e geri dönmek konusunda kararlıdır: "Bizim maceramızı benim ağızımdan işitenin yüreği demir olsa acıdan erir de gider. Bizim başımıza geleni insanlık kabul edebilir mi? Yurdunu yuvanı, dedelerinin mezarını bırak da bu yaşta git tanımadığın bir ülkeye, cenderede yaşa. Buna Allah razı olur mu, insan olan insanın vicdanı bunlara, bizim çektiklerimize yüreği dayanabilir mi? Amenna ben Türküm, Müslümanım, bundan başka da bir suçum var mı?".

Yardımsaver Poyraz Musa'yı Girit'e götürüp orada korumak ister: "Giritte seni Arap şeyhleri değil, Arap kralları, Arap emirleri, seni orada kimse bulamaz. Unutma, Girit Akdenizin ortasında bir adadır. İnan bana Poyraz oğlum, oğlum olmadı, seni görür görmez sana kanım kaydadı, oğlum yoktu, Allah seni bana bir oğul olarak bu adaya yollamış. Seni bir oğuldan çok seviyor ve oğlumun bir Arap kurşunuyla ölmesini istemiyorum".

Soğukkanlı Kendisine bağırarak mebus karşısında soğukkanlılığını korur ve ona karşılık verir: "Sert, kaya gibi bir adamdı. Kumandan bağırırken yüzü gittikçe sertleşiyor, kumandana bir sineğe bakarcasına bakıyor, o bağırırken tavrı her an değişiyor, duruşuyla, bakışıyla onu küçümsüyor, bunu sezen kumandan da gözleri pörtlemiş kudurdukça kuduruyordu. Ve Ağaefendi, öteki yırtındıkça ona hiçbir şey olmuyor gibi soğukkanlılıkla, şaşkınlıkla onun yüzüne bakarak susuyor, bu tavırları da kumandanı deli ediyordu".

Mantıklı Musa Kazım, kendisine kızan mebusa mantıklı bir şekilde cevap verir: "Tabii ki öz vatanım burası. Ben yüksek tahsilimi İstanbul'da yaptım. Biz yüzlerce yıl hiçbir zaman öz vatanımızı unutmadık. Dilimizi, dinimizi, Türklüğümüzü de unutmadık. Yalnız, muhterem kumandanım, biz bu sefer savaşız yenildik. Bu bizim çok ağızımıza gidiyor. Köpek gibi kovulduk".

Zehra

(Uyumlu/Duygusal)

Karakter *Tanyeri Horozları* adlı ciltte Zehra, önceki ciltte süregelen anlatıya göre çok daha etkindir ve önemli bir rolü vardır. Girit'e geri dönmek isteyen babasına karşın Zehra, Karınca Adası'ndan ve Poyraz Musa'dan ayrılmak istemez. Zehra Poyraz Musa'ya karasevdayla bağlanmış ve sürekli onu düşünür. Zaman zaman bunalımlı bir ruh haline giren Poyraz Musa'yı anlamakta zorlanır ve onun başına kötü bir şey gelmesinden korkar. Kişilik özellikleri açısından Zehra idealize edilmiş bir kadın karakterdir. Samimi, şefkatli, dürüst, yardımsever, narin, duyarlı ve açık görüşlüdür. Yel değirmeninde buluşan sevgililer birbirleriyle sağlıklı bir iletişim kurmakta zorlanırlar. Zira Poyraz Musa Zehra'yı her görüşünde Dicle'de göğüsleri kesilerek öldürülen Yezidi kadınları hatırlamaktadır. Başlangıçta Poyraz Musa'nın suskunluğuna ve durgunluğuna anlam veremeyen Zehra, onun tavırlarının sebeplerini anlayınca ona yardımcı olmaya çalışır. Zehra'nın beslediği aşk sayesinde Poyraz Musa, geçmişte yaşadığı travmalardan zaman içinde kurtulmaya başlar.

ÖRNEK ANILAR

Tedirgin Zaman zaman Poyraz Musa ruhsal açıdan bunalıma girer. Zehra onun başına kötü bir şey gelmesinden endişelenir: "Zehra ister istemez gitti babasının yanına oturdu, boynunu içine çekip omuzlarını dikti. Yüzü kıpkırmızıydı, ter içinde kalmıştı. Gündüz olsaydı, Ağaefendi, kızının yüzünü böyle darmadağınık görseydi, onun başına kötü bir hal geldiğinden korkardı. Bereket versin lambanın sarı ışığında kızının yüzünü o kadar iyi seçemiyordu. Zehranın yüreği yüzünden de beterti. Ölecek, diyordu, ölecek. Benim yüzümden ölecek. O ölürse ben de yaşar mıyım, ben de onun arkasından bir gün bile yaşayamam".

Narin Zehra duygusal bir kişiliğe sahiptir: "O konuştuğunda Zehra da, Nesibe de yerin dibine geçiyordu. Poyraz da onu koluna girmiş eve götürüyor, Ağaefendinin bacakları birbirine dolaşıyor, sağa sola yalpalıyordu. Zehra hemen öbür koluna girdi. Merdiveni zor çıktılar. Merdivenin başında Ağaefendi nerdeyse yere, taşların üstüne düşecekti. Poyraz onu zor tuttu, yatak odasına kadar götürdü. Hemen çıktı, Zehra da onu merdivene kadar uğurladı (...)"

Duyarlı Poyraz Musa'yı olduğu gibi kabul eder ve onun acılarını paylaşmak ister: "Poyraz Musa, bu işte ne senin, ne de benim suçum var. Yalnız senin kimseye söylemediğin, seni insanlığından utandıran bir derdin var. Kendine bile söylemediğin bir derdin mi var, savaşta çok mu insan öldürdün, çok mu çocuk kestir, çok mu kadınların ırzına geçip sonra da kadınları, kızları mı öldürdün, bana sarılırken beni bırakıp kaçırıyorsun, benden utanıyor, korkuyor musun, bana bunu söyleyeceksin. Yüz kızın ırzına geçip ardından da yüzünü de parça parça ederek öldürmüşsen, bundan da utanıyorsan, sen bensin, ben benim, söyle bana utandığın derdi birlikte utanalım. İçindeki dert altından kalkılmayacak bir acıysa ikimiz birden taşıyalım. Taşıyamayacağımız kadar ağır bir acıysa birlikte ölelim. Sana yazık, bana da yazık, tek başımıza çekmeyelim bu acıyı. Söyle bu derdini Poyraz bana, kurban olsun Zehra sana".

Eğitilmiş "Babam orada büyülenmiş. Büyü- lense de Girite gider, diyelim, ben İngiliz mektebinde okudum. Orada bize..." Utandı, bir süre sustu, "Orada bize nasıl çocuk yapılmaz öğretiler. Çocuk yapmayız, hiç korkma".

Ürkek "Hayır baba," dedi, "biz adalıyız. Bizim adamız dünya kadar da olsa gene ada değil miydi? Ben burada korkmuyorum." Sesi ağlamaklıydı. "Yağmur yağıyor baba, görülmemiş bir yağmur, gökyüzü suya kesmiş sel olmuş akıyor. Gökyüzü hepten sel olacak üstümüze akacak baba. Nuh tufanında böyle yağmur yağmadı mı baba?".

Yardımsever Tezkeresini ve yeni nüfus cüzdanını alıp adaya yerleşen Hasan'a yardım eder: "Üç günün sonunda Caferden satın aldığı eşyaları geldi, eşyaların eve yerleşmesinde ona yine Melek Hatun, Şerife Hatun, Zehra, Nesibe, erkekler yardım ettiler, Şerife Hatun nereye bir şey koysa oraya yakışıyor, uyuyordu".